

Львівський національний університет імені Івана Франка

Кафедра банківського і страхового бізнесу

Скоморович І. Г.

**ІСТОРИЯ ТА ФІЛОСОФІЯ ГРОШЕЙ
І БАНКІВНИЦТВА**

**Плани практичних занять для студентів-магістрів
ОП “Банківський бізнес і фінансові технології”**

Львів 2024

Рекомендовано до друку
кафедрою банківського і страхового бізнесу
(протокол № 1 від 30.08.2024 р.)

Скоморович І. Г. Історія та філософія грошей і банківництва. Плани практичних занять для студентів-магістрів ОП “Банківський бізнес і фінансові технології”. – Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка, 2024. – 12 с.

© Скоморович І. Г. – 2024.
© Кафедра банківського і страхового
бізнесу ЛНУ ім. І. Франка. – 2024.

АНОТАЦІЯ

Предметом курсу «Історія та філософія грошей і банківництва» є історичний процес появи, розвитку і взаємодії грошей і банківництва на різних етапах еволюції суспільства. Методологічною основою цієї навчальної дисципліни є ретроспективні та сучасні теорії грошей та банківництва провідних шкіл та напрямків економічної науки.

Роль та значення даної дисципліни у підготовці фахівців з банківської справи полягає в тому, що, вона дає можливість дослідити і вивчити державність, економіку, внутрішню і зовнішню торгівлю певного періоду історії суспільства. Курс «Історія та філософія грошей і банківництва» тісно пов'язаний з іншими курсами, що вивчалися студентами, – вступом до економічної теорії, макроекономікою, історією України, історією фінансів, гроші та кредит, фінанси, філософія, історія економіки та економічних вчень.

Основна мета курсу – охарактеризувати виникнення та еволюцію грошей та банківництва як основних економічних категорій, а також їхнє місце у системі філософських понять та поглядів для студентів освітньої програми «Банківський бізнес і фінансові технології».

Головними завданнями курсу є:

1. з'ясувати історичні аспекти виділення понять «гроші» і «банківництво» у самостійні економічні категорії;
2. охарактеризувати основні етапи становлення та розвитку грошового і банківського господарств в процесі еволюції економічних відносин;
3. розібрати принципи функціонування стародавніх та середньовічних банків та вивчити їх вплив на сучасне банківництво;
4. розкрити вплив традицій та юридичних норм іноземних держав на еволюцію грошей і банківської справи на українських землях;
5. висвітлити місце українських грошової і банківської систем в контексті історичного поступу світової економіки.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма						Заочна форма						
	Усьо- го	у тому числі					Усьо- го	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Модуль 1													
Змістовий модуль 1. Гроші і банки в епоху Античності та Середньовіччя.													
Тема 1. Виникнення та суть грошей та банків	10	2	2	-	-	6	8,5	1	0,5	-	-	7	
Тема 2. Гроші та банківництво у Стародавніх Греції та Римі	8	1	1	-	-	6	8	0,5	0,5	-	-	7	
Тема 3. Грошово-банківське господарство в Північному Причорномор'ї	9	1	1	-	-	7	8	0,5	0,5	-	-	7	
Тема 4. Грошово-банківське господарство у Середньовічній Європі	8	1	1	-	-	6	9	0,5	0,5	-	-	8	
Тема 5. Формування грошово-банківської системи Київської Русі	9	1	1	-	-	7	9	0,5	0,5	-	-	8	
Тема 6. Особливості грошей і банківництва в період існування Польсько-Литовської держави	8	1	1	-	-	6	8,75	0,5	0,25	-	-	8	
Тема 7. Грошове господарство козацько-гетьманської доби	8	1	1	-	-	6	8,75	0,5	0,25	-	-	8	
Разом – зм. модуль 1	60	8	8	-	-	44	60	4	3	-	-	53	
Змістовий модуль 2. Грошово-банківська сфера в період економічного лібералізму та в сучасній економіці.													
Тема 8. Гроші та банківництво України у складі Російської імперії	8	1	1	-	-	6	8	0,5	0,5	-	-	7	
Тема 9. Грошово-банківське господарство Австрійської імперії та Австро-Угорської монархії	8	1	1	-	-	6	8	0,5	0,5	-	-	7	
Тема 10. Грошово- банківські системи країн Західної Європи в епоху промислової революції	9	1	1	-	-	7	8	0,5	0,5	-	-	7	
Тема 11. Гроші та банківництво УНР	8	1	1	-	-	6	9	0,5	0,5	-	-	8	
Тема 12. Гроші та банківництво України у складі СРСР	9	1	1	-	-	7	9	0,5	0,5	-	-	8	
Тема 13. Формування грошово-банківської системи України після 1991 року	8	1	1	-	-	6	8,75	0,5	0,25	-	-	8	
Тема 14. Україна в грошово-банківській системі Європи	10	2	2	-	-	6	9,25	1	0,25	-	-	8	
Разом – зм. модуль 2	60	8	8	-	-	44	60	4	3	-	-	53	
Усього годин	120	16	16	-	-	88	120	8	6	-	-	106	

Практичне заняття № 1

1. Виникнення й суть грошей і банків:

- а) перші згадки про гроші та банки;
- б) суть, функції та класифікація грошей;
- в) умови виникнення і форми банківництва;
- г) особливості розвитку грошей і банківництва на українських землях в епоху Античності.

2. Гроші та банківництво у Стародавній Греції:

- а) виникнення та основні етапи розвитку грошової системи;
- б) монетні системи Стародавньої Греції;
- в) антична монетна система;
- г) банківництво у Стародавній Греції.

3. Гроші та банківництво у Стародавньому Римі:

- а) основні етапи розвитку грошової системи Стародавнього Риму та їх характеристика;
- б) класифікація грошей у Стародавньому Римі;
- в) банківництво Стародавнього Риму;
- г) давньоримські монети в грошовому обігу на українських землях.

РЕФЕРАТИ:

1. Місце золота в еволюції грошей.
2. Зародження та еволюція банківництва.
3. Особливості розвитку грошей і банківництва на українських землях в епоху Античності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анохін В. Античні монети на території України // Українська нумізMATика і боністика. – 1999. – №1.
2. Брайчевський М. Римська монета на Україні. – К., 1959.
3. Брайчевський М.Ю. НумізMATика в темах давньої історії східнослов'янських племен // Історичні джерела та їх використання. Вип. 1. – К., 1964.
4. Зварич В., Шуст Р. НумізMATика: Довідник. – Тернопіль, 1998.
5. Кравець В.М., Кравець О.В. Західноєвропейський банківський бізнес: становлення і сучасність. – К., 2003.
5. Скоморович І.Г., Реверчук С.К., Малик Я.Й. Історія грошей і банківництва. – К., 2004.
7. Фергюсон Н. Еволюція грошей. Фінансова історія світу. – Харків, 2018.
8. Шуст Р. М. НумізMATика: історія грошового обігу та монетної справи в Україні. – К., 2007.

Практичне заняття № 2

1. Грошово-банківське господарство в Північному Причорномор'ї:

- а) виникнення і формування грошових систем в Українському Причорномор'ї;
- б) грошове господарство Боспорського царства;
- в) гроші та банківництво в Ольвії;
- г) гроші Херсонеса.

2. Грошово-банківське господарство в Середньовічній Європі:

- а) варварські наслідування римських монет в Європі;
- б) грошове господарство середньовічних Італії, Франції, Англії;
- в) карбування монет на німецьких і чеських землях;
- г) розвиток банківництва в середньовічній Європі.

РЕФЕРАТИ:

1. Особливості грошового господарства в Північному Причорномор'ї.
2. Середньовічні традиції грошово-банківського господарства країн Західної Європи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анохін В.О. Античні монети Північного Причорномор'я // Вісник НБУ. – 1996. – №6.
2. Гроші України / Р. М. Шуст, А. Л. Крижанівський, О. П. Целуйко та ін. – Харків, 2011.
3. Дорофєєва Н.В., Комаринська З.М. З історії грошей України. – Київ-Львів, 2000.
4. Зварич В., Шуст Р. Нумізмати́ка: Довідник. – Тернопіль, 1998.
5. Кравець В.М., Кравець О.В. Західноєвропейський банківський бізнес: становлення і сучасність. – К., 2003.
6. Скоморович І.Г., Реверчук С.К., Малик Я.Й. Історія грошей і банківництва. – К., 2004.
7. Фергюсон Н. Еволюція грошей. Фінансова історія світу. – Харків, 2018.
8. Шуст Р. М. Нумізмати́ка: історія грошового обігу та монетної справи в Україні. – К., 2007.

Практичне заняття № 3

1. Формування грошово–банківської системи Київської Русі:

- а) вплив іноземних грошових систем на формування грошового обігу в Давньоруській державі;
- б) гривнева грошова система;
- в) карбування монет руськими князями;
- г) зародження банківництва в Київській Русі.

2. Особливості грошей та банківництва в період існування Польсько-Литовської держави:

- а) основні риси грошового обігу в Україні в XIV – першій половині XVII ст.;
- б) руські гроші, карбовані у Львові;
- в) монети Володимира Ольгердовича;
- г) розвиток банківництва на території Речі Посполитої.

РЕФЕРАТИ:

1. Особливості грошового господарства Київської Русі.
2. Карбування монет у Львові: причини та наслідки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анохін В. Гроші Київської Русі // Археологія УРСР. Т.3. – К., 1975.
2. Гроші України / Р. М. Шуст, А. Л. Крижанівський, О. П. Целуйко та ін. – Харків, 2011.
3. Дорофєєва Н.В., Комаринська З.М. З історії грошей України. – Київ-Львів, 2000.
4. Козубовський Г.А. Монетне карбування в Україні у XIV-XV століттях // Вісник НБУ. – 1996. – №1.
5. Котляр М. “Владимир на столе, а се его серебро” // Українська нумізмати́ка і боністика. – 1999. – №1.
6. Котляр М. Галицька Русь у II пол. XIV – першій чверті XVI ст. – К., 1968.
7. Котляр М.Ф. Грошовий ринок Галицької Русі другої половини XIV – першої чверті XV ст. // Історичні джерела та їх використання. Вип.2. – К., 1966.
8. Котляр М.Ф. Нариси історії обігу й лічби монет на Україні XIV – XVIII ст. – К., 1981.
9. Кравець В.М., Кравець О.В. Західноєвропейський банківський бізнес: становлення і сучасність. – К., 2003.
10. Скоморович І.Г., Реверчук С.К., Малик Я.Й. Історія грошей і банківництва. – К., 2004.
11. Шуст Р. М. Нумізмати́ка: історія грошового обігу та монетної справи в Україні. – К., 2007.
12. Ющенко В., Панченко В. Історія української гривні. – К., 1999.

Практичне заняття № 4

1. Грошове господарство козацько-гетьманської доби:

- а) грошовий обіг у середовищі українського козацтва;
- б) проблема власної грошової одиниці для козацького війська;
- в) грошовий обіг в Україні після союзу з Московією;
- г) грошовий обіг та банківські інституції в Західній Україні.

2. Гроші та банківництво України у складі Російської імперії:

- а) монетне господарство України як складової Російської імперії;
- б) перші паперові гроші на українських землях;
- в) державні банки Російської імперії;
- г) банки в Україні XIX – поч. XX ст.

РЕФЕРАТИ:

1. Середньовічні гроші України.
2. Перші паперові гроші на українських землях.
3. Вплив законодавства іноземних країн на українську банківську справу XIX – початку XX ст.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гловінський Є. Гроші // Енциклопедія українознавства. Т.2. – Львів, 1993.
2. Гроші України / Р. М. Шуст, А. Л. Крижанівський, О. П. Целуйко та ін. – Харків, 2011.
3. Дорофєєва Н.В., Комаринська З.М. З історії грошей України. – Київ-Львів, 2000.
4. Злупко С.М. Економічна історія України. – Львів, 1996.
5. Козубовський Г. Основні номінали грошового обігу України X-XX століть // Фінанси України. – 1996. – № 10.
6. Котляр М. Грошовий обіг на Україні в епоху феодалізму. – К., 1971.
7. Котляр М.Ф. Нариси історії обігу й лічби монет на Україні XIV – XVIII ст. – К., 1981.
8. Кравець В.М., Кравець О.В. Західноєвропейський банківський бізнес: становлення і сучасність. – К., 2003.
9. Никифорчин З. Від міняльного бізнесу – до сучасних банківських установ // Вісник НБУ. – 2000. – № 3.
10. Скоморович І.Г., Реверчук С.К., Малик Я.Й. Історія грошей і банківництва. – К., 2004.
11. Тхоржевський Р.Й. Нариси історії грошей в Україні. – Тернопіль, 1999.
12. Тхоржевський Р. Сторінки життєпису паперових грошей // Українська нумізмати́ка і боністика. – 1999. – № 1.

Практичне заняття № 5

1. Грошово-банківське господарство України Австрійської імперії та Австро-Угорської монархії:

- а) формування грошової системи на західноукраїнських землях;
- б) особливості банківської системи на західноукраїнських землях у складі Австро-Угорщини;
- в) приватні гроші на українських землях.

2. Банки Галичини в останній третині ХІХ – на початку ХХ ст.:

- а) економічні та політичні передумови виникнення українських банківських установ у Західній Україні;
- б) українські кооперативні банківські установи в Галичині;
- в) іпотечні банки Галичини;
- г) побожні банки вірмен у Львові.

3. Грошово – банківські системи країн Західної Європи в епоху промислової революції:

- а) гроші та банки Англії;
- б) гроші та банківництво у Франції;
- в) грошово – банківська система Німеччини;
- г) стандартизація грошово-банківської системи в Західній Європі.

РЕФЕРАТИ:

1. Історія грошей та банківництва на американському континенті.
2. Історія грошей і банківництва Австралії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Банки Львова: минуле і сучасне: Монографія. – Л., 2002.
2. Гловінський Є. Гроші // Енциклопедія українознавства. Т.2. – Львів, 1993.
3. Гуляща О. Розвиток кооперативного кредиту та кооперативних банків Німеччини: минуле і сучасне // Банківська справа. – 2001. – № 6.
4. Злупко С.М. Економічна історія України. – Львів, 1996.
5. Ковальчак Г. Економічний розвиток західноукраїнських земель. – К., 1988.
6. Козубовський Г. Основні номінали грошового обігу України Х-ХХ століть // Фінанси України. – 1996. – № 10.
7. Кравець В.М., Кравець О.В. Західноєвропейський банківський бізнес: становлення і сучасність. – К., 2003.
8. Никифорчин З. Від міняльного бізнесу – до сучасних банківських установ // Вісник НБУ. – 2000. – № 3.
9. Скоморович І.Г., Реверчук С.К., Малик Я.Й. Історія грошей і банківництва. – К., 2004.
11. Тхоржевський Р. Сторінки життєпису паперових грошей // Українська нумізмати́ка і боністика. – 1999. – № 1.
12. Швайка М.А., Лукашов І.І. Український кооперативний банк – фінансовий центр кооперації // Фінанси України. – 1998. – № 11.

Практичне заняття № 6

1. Гроші та банківництво УНР:

- а) грошова система, впроваджена Центральною Радою УНР;
- б) гроші та банківництво Української Держави (гетьман Скоропадський);
- в) грошово-банківська система директорії (В. Винниченко, С. Петлюра);
- г) недержавні грошові емісії на українських землях.

2. Гроші та банківництво України у складі СРСР:

- а) грошовий обіг на розділених українських землях;
- б) грошово-банківська система в Україні під час окупації Німеччиною;
- в) аналіз грошових реформ в СРСР після Другої світової війни;
- г) банківська система СРСР.

3. Грошові документи ОУН – УПА:

- а) передумови виникнення та класифікація випусків грошових документів ОУН на українських землях;
- б) грошові документи ОУН – УПА у період німецької окупації України;
- в) грошові документи ОУН – УПА у 1944 – 1952 рр.;
- г) емітування українських грошових документів за межами України.

РЕФЕРАТИ:

1. Становлення ощадної справи на українських землях.
2. Вплив грошово-банківських систем держав Східної Європи на грошовий обіг на розділених українських землях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гайдай О., Хаварівський Б. Бофони. – Тернопіль, 1995.
2. Грудзевич Я., Комаринська З. Ощадна справа Львова: минуле і сучасність // Вісник НБУ. – 2002. – № 11.
3. Гроші в Україні: факти і документи. – К., 1998.
4. Клименко О. Грошові документи ОУН-УПА (бофони) 1939-1952 рр. – Тернопіль, 1999.
5. Кравець В.М., Кравець О.В. Західноєвропейський банківський бізнес: становлення і сучасність. – К., 2003.
6. Кузьмович О.В. Виникнення і формування банківської системи на Буковині // Фінанси України. – 1998. – № 1.
7. Кульчицька Р.Б., Щибиволок З.І. Еволюція ощадної справи в радянський період // Фінанси України. – 1998. – № 1.
8. Мартос Б., Зозуля Я. Гроші Української держави. – Мюнхен, 1972.
9. Міщенко В.І., Кротюк В.Л. Центральні банки: організаційно-правові засади. – К., 2004.
10. Скоморович І.Г., Реверчук С.К., Малик Я.Й. Історія грошей і банківництва. – К., 2004.
11. Тхоржевський Р. Нариси історії грошей в Україні. – Тернопіль, 1999.
12. Швець В. Каталог українських грошей від 1917. – Львів, 1997.

Практичне заняття № 7

1. Формування грошово-банківської системи України після 1991 року:

- а) виокремлення банківської системи України зі складу СРСР;
- б) купонно-карбованцева грошова система в Україні;
- в) організація випуску української монети;
- г) грошова реформа 1996 року – введення гривні.

2. Україна в грошово-банківській системі Європи:

- а) основні риси та елементи грошово-банківської системи Європи;
- б) євро і українська грошово-банківська перспектива;
- в) гроші і банки України в умовах глобалізації;
- г) шляхи зміцнення гривні і банків в Україні.

РЕФЕРАТИ:

1. Місце гривні та українських банків у світовій грошово-банківській системі.
2. Євро і українська грошово-банківська перспектива.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аржевітін С. Етапи створення банківської системи України // Вісник НБУ. – 1997. – № 3.
2. Грошова реформа: теорія і практика // Вісник НБУ. – 1997. – № 9.
3. Грудзевич Я., Комаринська З. Ощадна справа Львова: минуле і сучасність // Вісник НБУ. – 2002. – № 11.
4. Кравець В.М., Кравець О.В. Західноєвропейський банківський бізнес: становлення і сучасність. – К., 2003.
5. Кульчицька Р.Б., Щибиволок З.І. Еволюція ощадної справи в радянський період // Фінанси України. – 1998. – № 1.
6. Міщенко В.І., Кротюк В.Л. Центральні банки: організаційно-правові засади. – К., 2004.
7. Патрикац Л.М. Із часів Київської Русі – перший власний державний Монетний двір // Вісник НБУ. – 1998. – № 6.
8. Савлук М.І. Нова національна валюта гривня працює на економіку України // Фінанси України. – 1997. – № 2.
9. Скоморович І.Г., Реверчук С.К., Малик Я.Й. Історія грошей і банківництва. – К., 2004.
10. Сохань П. Становлення банківської системи України (1991-1994 рр.) // Банківська справа. – 1996. – № 3.
11. Терпило В. Державність, духовність, пам'ять – у монетах незалежної України // Вісник НБУ. – 1998. – № 1.
12. Тхоржевський Р. Нариси історії грошей в Україні. – Тернопіль, 1999.

ДОДАТКОВІ РЕФЕРАТИ:

1. Форми грошей: минуле, сучасність та майбутнє.
2. Історія застосування монетарних металів.
3. Електронні гроші як нова форма грошей.
4. Приватні гроші: історія та перспективи.
5. Історія карбування пам'ятних та ювілейних монет.
6. Історія та сучасні тенденції фальшування грошей.
7. Еволюція банківської справи України.
8. Видатні банкіри – представники епох.
9. Історія грошей і банківництва країн Азії.
10. Історія грошей і банківництва країн Африки.

Перелік тем, запропонованих для індивідуального навчально-дослідного завдання (творчої роботи)

1. Гроші і наука
2. Гроші і здоров'я
3. Гроші і творчість (культура)
4. Гроші і влада
5. Гроші і релігія (духовність)
6. Гроші і сім'я
7. Гроші і свобода
8. Гроші і війна
9. Гроші і власність
10. Гроші: добро чи зло
11. Філософи про гроші
12. Багатство і бідність через призму грошового накопичення

ЛІТЕРАТУРА:

1. Агеев О. та ін. Філософія грошей в епоху фінансової цивілізації. – К., 2010.
2. Зимель Г. Філософія грошей. – Харків, 2019.
3. Ільїн В.В. Фінансова цивілізація. – К., 2007.
4. Стельмах В.С., Смовженко Т.С., Скрипник З.Е. Гроші — людина — соціум: параметри взаємин. – Львів, 2006.